

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

ССРЭ-нің Дээди Советинин он бирги чыыжының алдыгы сессиязы УГЛАНЫШКЫН—СОЦИАЛ-ЭКОНОМИКТИГ ХӨГЖҮЛДЕНИ ДҮРГЕДЕДИРИ

МОСКВА. ССРЭ-нің Дээди Советинин он бирги чыыжының алдыгы сессиязының хуралы Кремльдин Улуг ордузунда бодунун ажилын эгелээ. (СЭТА).

1986
чылаң
ноябрь
19
среда
№ 267 (13267)
1925 чыла
үндөстүктөгү.
Өрткө 3 көпөк.

ССРЭ-нин Дээди Советинин
он бирги чыыжының
алдыгы сессиязы ноябрьның
17-18 хуннеринде Москвага
Кремльдин Улуг ордузунга
болуп эрткен.

Кыштаглаашкын—хүннү
чугула айтыры

РАЙОННАРДАН МЕДЭЭЛЕР

Эрзин районун хойжулары СЭКП ТК-ның Кыйгырым амырларга ботландыр дээ мал кыштаглаашкынын организастиг чорутуп турар. Ажыл-агылларын шээр мал кыштагларында 10-дан 15 тонна сикени, көк-сулаң чедирген.

Районда социалисттик чарыштың мурунку олурунда чоруп турар Ленин аттыг совхоз мал кыштаглаашкынын организастиг эгелээ. Чаш куратан кайжаалары брутт-биле септеш дооскан. Хойжуларын кыштагларына сикен, каш сөөртүлгези уламчылал турар. Ол совхозта Дүмөн Байыр Дулгуун ууртканы № 2

Мал ажилынын продуктуларын бүдүреринин болгаш күрүннег сазарынын планын чедирген. ССРЭ-нің 60 тын совхозтун хойжулары Кан-оол Боргарынын, Мочан-оол Биче-оолун, ССРЭ-нің Дээди Советинин депутаты Бор-Ширеннин, «Мөгс-Бүрөк» совхозтун хойжуу Алексей Ширеннин болгаш оон-лаа өскө кыштагларда кайжаалар чыгып, мал темн бар.

Ажыл-агыл төрүүр чүс хой-лаң нийтизи-биле 86 хураган-ны өстүрүп алган. Мийистик бола мал бажы 100 хуу онча-менд, төрүүр чүс саркы-тан 95 бызааны доруктурган. Мөңгүн-Тайганың малчы-нары кыштаглаашкыны организастиг кирген. Кыштар бү-рүзүлө 8—10 тонна сикен чедирген. ССРЭ-нің 60 тын совхозтун хойжулары Кан-оол Боргарынын, Мочан-оол Биче-оолун, ССРЭ-нің Дээди Советинин депутаты Бор-Ширеннин, «Мөгс-Бүрөк» совхозтун хойжуу Алексей Ширеннин болгаш оон-лаа өскө кыштагларда кайжаалар чыгып, мал темн бар.

Эрткен кыжын төрүүр 100 хойдан 100 хураганны өстү-рүп «Мөгс-Бүрөк» совхозтун мураккы хойжусу. Уустар-нын найралын ореннин эки-лекчези Ш. И. Дарин-Базыр кыштаглаашкыны эки беле-тир.

Өзүр районда «Торгалыг» совхозтун малчынары кыш-тагларже кижери организа-стыг дооскан. Кыштарын септеш, кайжааларын чыгы-лаан, мал темн чедирерин уламчылал турар. Ажыл-агыллар аразында со-циалисттик чарышты тиктеди болгаш партия райконтун, райхукукунун шилчир Кы-ыл тутун алган совхозтун малчынары малды кыштан күр ажырап даш кымыак ажаллап турар.

Бо хуннерде малдың кыш-таглаашкынын чогуучалыг эрттирер дугайында айтыр совхозта кол черин ээлеп ту-турар. «Бай-Тал» совхозта кыш-таглаашкыны белекел айт-ры арай дүвүнчеген. Даш-ты-Тей, Турагылы, Мешеп-Хол, Хемтик-Бажы деп черлерде кыштарларын кайжаалары-га мал кирер аргажок.

Совхозтун дирекциязы, партокм, калээ Совет күрү-сү шөф организастан, ка-бай-Тайга район.

АЖЫР КҮҮСЕТКЕН

Шагаан-Арыг хоорайда № 42 тулуг эргелесинин ту-дугулары чыл эезинден ту-дуга ажыл-агыл белик темпи-рин ээлеп ал, күш-ажылы эки организастан, бригадалар аразында социалисттик чарыш-ты чорутуп турар тулуг ажи-лынга дүргөзүлгезин болду-рарына улуг аягынын берген. Коллектив он айлар итинде 1 миллион 83 муң рубльдин тулуг-монтаж ажилдарын кы-лар планын тургаш, 1 мил-лион 197 муң рубльдин ажи-ларын кылып чоруткан, азы планын оонаданын — 110,5 хуу кылды күстеккен.

План күстектери — хообул, ажыр күстектери — алдар — деп чугалажыр болгаш бис. Социалисттик чарыштын тик-лекчези В. Подкопанович бригадалык планын 116,9 хуу. 3. Салкыттың бригадалык 116,4, Г. Колданың бригадалык — 115,7 хуу күстеккенер. Өскө бригадалар база-ла пла-нын оонаданын ажыр бол-гаш чедир күстеккенер. Ту-дуг ажилынын хоочунары, Күш-ажылдык Кызыл Тук ор-деннин эйлекчези Галина Колда, Күш-ажылдык Аллар орденнин III чергекчези эл-лекчези Тамара Шивит, му-раккы тулугчулар Виктор Лакла, Хербий Донгак, Мария Доржу, Түмөн-оол Маадыр-оол, Рамса Ооржак олар со-циалисттик чарыштын олуң кысып, хун бүрү шудургу ажиллап, боттарының өскө эш-өөрүнге үстөргө кире-зүп, ажиллап туралар.

Эргелелдең тулугчулары ажилдык темпизин дүргөдир-ин каптап ээлеп ал, тулуг күстө-биле планын оонада-ны ажыр күстеккен турары-га бар-ла дугарында, тулугчу-лар ажил шагы— ажилга— деп негелден дорум болду-руп, турушкун чок ажилда-ры чедип ал, ажил шагының үезинде кижэи бүрүзүлүк бү-дүрүлгөзү ажилдарын даш-ты чорутуп турар. Ол чарышты чорутуп ууртукту-лар тулуг объекттерине биче механизацияны чору-дуп, хол-биле кылар ажилдар-ын чыл эезинден бээр дык ээзектеген. Ажилдын ол му-раккы дүргөзүлгөзүн эи ылаң-тык К. Ооржак, А. Егоров, В. Подкопанович бригадалар-ын эки шингээли ал, күш-ажылдык ботрутуктулук док-таамал беледин туралар.

Эргелелдең партия, профес-сиял организастиын бригадалар аразында чарышты организа-таарда мош мурунда чыл-дарда мышак суу барымдаа-лар, сазын кырыкта чоруд-лар чоруктан уштуруп, кижэ-лериниң өсүлү-ла маргыжын ажилдарын болдуруп, мате-риалдыг болгаш моральдык наг берикшинин чок ажы-лап турар.

Тулуг материалдарын бол-гаш өскө-лаа чыг этти хума-галыг ээлекер, оон ажилдаын акжидериниң айттырын эр-гелелде эде коруп, материал-дар ажилдаын шын чорудуп, шыгыны контролдоо алганы тулуг ажилын шынарыг чору-дарында ажилдык төнтү, түнелин чедип алырны база улуг аягынын берип турар.

Социалисттик чарыштын чүтүлгезин үндүрерде, бригада чөтүлгези ол бүгү негелден өрөөн көрүп, күш-ажылдык коллективтик дежитинери-биле сүмчүлгөзү, оларын саван-дын барымдаан көрүп турар.

Б. СЕДЕН-ХУРАК

ЭВИЛЕЛ СОВЕДИНДЕ

рүмчө комиссарлар оша ки-чээгейин салган. Чонун эе-регелд баранарын бүдүр-ерин түрмөктөп, салар чөтө-терге 217,8 миллион рубль-ният түңгө база бюджеттин орулгазын 150 миллион ру-блге көвүдөдир арга барын доктаамал комиссарлар дилеп тыканын оратор чугалаан.

1987 чылда ССРЭ-нің Кү-рүне планын болгаш Күрүне бюджетин ол эдилтерин кырбонан бадылаар дуга-йында саяалым эдилерчи илеткели кинрген.

Совет улус практиктиг ажил-херектери-биле партия-ның лекинчи улаанышкы-нын дөткөп турарлар деп, са-яал-оонал солчушкунун ажи-лашты турар, РСФСР-нің Мин-истрлер Чөвүлелинин Даргазы-ның бирги оралакчыны депу-тат Ф. А. Табеев демделген.

Бүгү чурттаанында шыккан Россия Федерациясында улус ажил-агылдың алдырлары-ның хой кезин ээлеп дөт-лөс-көн ажилдаар аларган, бүдү-рүлгө хемчээл өскө, агро-үдүлүпүрүң алдырларында ажил-херектиг байдалы эки-жээ.

Ындым-даа болза республи-каң экономикасында бо өскө-рлүшкүнер ам-даа быжыг

байдалдыг болбайн турар деп, оратор айткан.

Республиканың социал-эко-номиктиг хөгжүлгөзүн, дүргө-дериңиң чугула айттыргы-лар, чурттуң улус ажил-агыл комплекзинин оң үдүңү улаттырарынче кичээгейин Украин ССР-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазы депу-тат А. П. Ляшко мөңдөгөн.

Курлавырлар камнап алы-рының технологияларын шиң-гээп алдырмын, продукция-ның бүдүрүлгө хой материал-дын чарымдарын өзүлгөзүл-гөзүн, чиг этти болгаш мате-риалдарын камнап алдырмын херөөнө шыгыны айттыргылар дугайында депутат дүвүнчө-лөк чугалаан. Дагың ажи-лаш чиг этти болгашырадыл кылар сазыраңгай техника-нын чогадып тургустуурун эргежок чугулазын ол оона-лап демделген.

Республиканың коммуни-стери, бүгү ажилы чонлары бодунук ажил-чорутулазы-ның түндүлгөзүн шүтүмү-лөкчө суу-биле көрүп турар деп, Азербайжаның Ком-партияның ТК-ның бирги секретары К. М. Багиров де-мделген. Бүдүрүлгөзүн өңдө-лгөзүн, ажилыг чорукту бе-дилериниң бар турар бүгү

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНДЕ

ның айтмышкынарыга бүрүн дүгүң турар деп түңдөлдө депутат демделген.

Чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлгөзүн дүргөдериң кол-лектив бүрүзүлүк, ажил-а-жы кижэи бүрүзүлүк кинрип турар үлүлүлөн хамаар-жыр деп, Белоруссияның Компартияның Брест об-комунун бирги секретары депутат Е. Е. Ко-лозов демделген. Ол кол ки-чээгейин областа бар курла-вырларже, эле тургустуурун-кунга шалтыктап турар шиң-гичи чөтөктерге улаңдырган. Ылаңгыраа областа продукция-нын шынарын бейлидериниң айттырын шыгыны туруп ту-рар, планын күстөккөзүлүк турар коллективтер бар. Нийти хе-рек дээң, мураккы техноло-гияларын дүргөң негелдир, күш-ажылды организаастары-нын депшилгези аргаларын калбартып ажилдарын чөт-болганга бадылаар дөтө ам-даа улуг ажилдарын чорула-ры негеттигин туларын оратор демделген.

Республиканың экономика-сында ам-даа эезин эөөс кур-лавырлар болгаш чедир ажи-лаштырмаан аргалар бар деп РСФСР-нің Министрлер Че-вүлелинин Даргазының орала-кчыны депутат В. И. Каза-ков демделген. Хей алдырла-да эле тургустуушкунун оожу-чоруп турар. Уз эле тургусту-нушкун чымык коллектив-терде херек кырында ам-даа эгелээң. Кымыларын көрө-бүдүрүп чорутуп бээр план-нарын болгаш продукцияны

поисктатура талазы-биле бүдүрер даалааларын күс-сөдүр херекте жокулашкын ам-даа ажил эргитимен, Баран-нарын шынарыга болгаш хамаарыштыг хоумалдар ээлек эөөс.

Россиның социал-культура херекчелериниң көктүлөр тала-зы-биле херекчелерин чедир өрөөнн көрбөзүн дөтө. Эви-лелдин плаң организасти депу-тат шүтүмчүлгөзүн.

«Электрон» бүдүрүлгө кат-тыжышкынынын Львовта те-левиение заводунун радио-аппаратура башкарыкчызы депутат Г. С. Жарко эле тургустуушкунун баштайт түнелериниң дугайында чу-галаан.

Львов хоорайын сүг-биле хандырамың нарын айт-тырында депутат база доктаа-ган.

Алдыңын ажил-ишчилери агаар-бодустан нарын бай-далдарында ажиллаар ужуру-хаа эөөс таваржып турарын ССРЭ-нің нефть болгаш газ үдөстүрүүнүн министрия депу-тат В. Г. Черсков демделген.

Социал хандырылганы хөг-жүлөр айттыргыларга оратор толгаргай доктааган, ылаңгы-ра Барын Сибириниң болгаш ажил-агыл чөтөктерин нефтинин кижэи чорутуу арга-биле шиң-гээп алдырмын байдалла-рында социал айттыргыларын хөгжүлгөзүн оша чугула болуп турарын чугалаан. Дуулаа ажил-агылдарын системаны беш чымык ийги чымыла дүргөдериң, баранар бол-

гаш ачы-дуза чедиргези-биле тулугчуларын хандыра-ры экижирин депутат дем-делген.

Чуртта тургустуушкун чаа байдалда кижэи фактору ула-ман адемежиң, сатыла-турум болгаш организастиг чорук быжыгып турар деп, Чылаң ССР-нің Министрлер Чөвүле-нин Даргазының бирги орала-кчыны депутат В. А. Гре-бенко чугалаан.

Ылаңгыраа таварчылыг чарыштар-биле херекчел-тер, итесификацияның тем-пизин бейлидерине моонлак-жып шиктирелеттимиз айт-тыргылар ам-даа бар. Хол-биле кылар күш-ажылды ээзекчези-ру ул айттыргыларын бирөөзи болуп турар.

Амырлардың шынын бол-гаш уран чугулаң шынын чигези-биле бадыктап чорут-канын айттыргылар ССРЭ-нің Чогаалың эвелелиниң баш-таар чериниң бирги секретары депутат В. В. Карпов доктаа-ган болгаш чөтөктериниң база чедир кылдырмаан чүдүлгө-рин дугайында СЭКП-ның XXVII съездининин сөөлүлө чүдү-биле бижи, чугалаан турарын демделген. Ылаңгы-ра жок чүдө чөтөктерин, бистин амырлардың чүдө чөтө-ктер таалааларын эскерер чорук-биле каптал-лаа эөтөжиң бол-гаш деп, депутат чугалаан. Чүдө чөтөктериниң көргүзүл-гөзүн амырлардың шынын долдуу-биле көргүзүлгөзүн болуп. Ол дээрге, амырлардың чүдө-лөкчө кезин көргүзүлгөзүн болуп ийик, Амгы үдө бүрүн шын

17 шакта ССРЭ-нің Дээди Советинин Палаталарын хураллаар эалинга Эвилел Советинин бирги хуралы 14 шакта эгелээ.

Депутаттар болгаш аалчы-лар аштер В. М. Чебрикову, А. П. Бирюкованы, В. П. Ни-кововту алыш чаксаашкыны-биле уктаан.

Хурал А. Э. Восстуг дарга-лашкыны-биле эрткен.

Чыа солукта депутаттар, бир бүрүн эргелерин хына-жың дугайында Мандат ком-иссиязының илеткели Н. П. Ра-шадов ССРЭ-нің Дээди Советинин Мандат комиссиязының даргазы О. С. Мирошник кылган. Илеткез талазы-биле чогуур доктаалды түлөп алган.

Палатаның хуралында пала-таның чамлык комиссары, ның составыга өскөргөлдөр-ин кинрген.

1987 чылда ССРЭ-нің эко-номиктиг болгаш социал хөг-жүлгөзүнүн Күрүне планы, ның дугайында база 1986 чылда планын күстөккөзүн турарының дугайында, 1987 чылда ССРЭ-нің Күрүне бюл-летенин дугайында болгаш 1985 чылда бюджет күстөк-көзүн дугайында доктаамал комиссияларын эдилерин илеткели Националдар Сове-динин Палаталар комиссия-зының даргазы Н. И. Маслен-ников кылган.

Палаталарын доктаамал комиссарларын 1987 чылда туртуп планын болгаш бюл-летени баш уур чугалажыр көргөн, бо чымык планын күстөккөзүн турарының дугайында база 1985 чылдың бюл-жет күстөккөзүн байдалын анализтөө болгаш чогуур

түңдөлдү үндүргөн деп, ол чу-галаан. 1987 чылдың планын хевиреп тургустуушкунун бот-тун оонайга чүдүл болза че-дил алган дөтөлдөң барым-даалда, план тургустуушкунун чорукчулар шиктирерини-биле байдалы болуп.

Бирги чергениң кол кичээ-гейин эртем-техника дөтөлдөң дүргөдериң, улус ажил-агылдың эиң түндүлгөзүн чөтө-терге эртемниң сазарын күш-тедилер талазы-биле планда көрдүгөн хемчөктериниң дөт-түн чоруп үндүлгөзүнче улаң-дырган. Шынары куду техни-каны болгаш дөтө-херекчел-дерин бүдүрер чоруктарың оруун продукциянын күрүне хулуң алышкыны дугаар ужурулуг. Ындым-даа болза, бо ажилга чамлык терлерде белең эөөс деп, илеткели демделген.

Социал инфраструктура объектилерин тургустуу үндө-лиң эле тургустуушкунун чедип алырын ССРЭ-нің ми-нистерстволарында, ведом-стволарында, республика ор-ганаарында комиссия не-гээн.

Алыш-чөм программаны бот-тадыларыңче улуг кичээгейин планда улаңдырган. Агро-үдүлгөзү бүдүрүлгөзүн улам ный хөгжүлгөзүн органи-застиг, экономика дөтөлдөң социал факторларын келер чы-лын долу күш-биле ажиллаан турар ужурулуг.

Чонун төлөзү аргалыг хе-регелдерин улам долу хан-дырамын айттыргыларын комиссия кичээгейини-биле чугалажыр көргөн.

1987 чылда ССРЭ-нің Кү-рүне планы болгаш бюджет СЭКП-ның XXVII съездине

ШЫН

КЕЗЭЭДЕ ДАЙЫНЧЫ БЕЛЕН ТУРУШТА

Саннар, фактылар

ТӨРЭЭН ЧУРТТУН АЙЫЛ ЧОК ЧОРОУНУН КАМГАЛАЛЫНДА

Револьюсчу дайынчы күш-ажылчы алдар

№ II (148). Ноябрь. 1986 ч.

ХООЧУННУН БОДАЛЫ

Салчак Биченсевич Дондуп кожоунуң Коту сумузуңга, Тываның адым-биле база бир байлактың чери болур Бай-Сөөт деп черге алдан ийа чыл бурунгаар турттуң. Дондуптун адаы Биченсевич Салчак Бай-Сөөттүн үнеленин турттакчымы. Ол черге алдым тыныш эгелээрге, аңаа астырап, ажи-толун азырап, астырап, амыдаар өрөөн, дөртөн чылдар эгелдеи Котуга Бай-Сөөт аттың Салчак Адыа дараалан МЧАЗ-ны организацинанын бирээ. Салчак Дондуп адаы шык амылгы, ол он алды хар-амында-ла МЧАЗ-ның ажи-чын атырары ажап амылгы берген.

Дондуп чаа-ла 18 харлапкан, 1942 чылдың июньда Ада-чурттуң Улуг дайыны эгелээ. Тывада бүгү байдалы база ажи-чын ССРЭ-деи дайынчы мөөдөрлөргө динил, билин, фронттуң эки тура-биле чоруур дугайын ТАР-ның нам, чаазадан дилег кылган өргүүдөлүн ол бижээ.

Дайын эгелээш үр болбаанда сууга олоочун шериг өрөдигеи эгелээ. Ажи-чын атырары ажап, кадарышкан, Дондуп шериг өрөдигезинин програмказын 1943 чылдың июньда кончук эки дооскан. С. Б. Дондуптун онаашкан ажи-чын ажи-чын, шериг өрөдигезинге сонургаалдын олоочун шериг башкызы, командир Кужетт Хойларак каш уаа демделгези. Августун соңгу хуштары. Кожуунуң шериг херинин дарагы Момбурук Коту сумузуңга келгеш, Дондуптун кирген билдиринин ТАР-ның нам, чааа чыштырары эгелээ. Дондуптун Ол сумдан Оюн Каваа, Бимба, Салчак Тоготук олар-биле Коту аксинага эгелгези, Салчак Сузундо-оол, Салчак Докуу каттышкан. Кызыл ту-гун киришкен туткан эки тура-чылдар Момбуруктун команданы-биле Кызылче айттышкан. Хүдөөн алышкын коммиссиянын саат чок эртен-нер.

Дайынчы өрөдигеи-даа, по-дотар-даа үнелдеи Дондуп эрес кижин, ол мун салбыры-га чорав. Державаның 15 километр кире черге бистин үшкү кыла дунки камгалал-га тура, дайынчыны бүтүк хайымчылар-биле сегиржи алышкынды дари чызын чыттал, сатыл четтирген, ба-лыглаттырганын ханын көрүп каанкан, он эгелээш Державанын Дубо чедир тул-

Фронтчулар-артиллеристер-нин өшпес эрес-дидим чоруун, оларын дайынчы ажи-чынна-ан чылдың-на ноябрь 19-та совет улус алдарымды, ра-кеттеринин болгаш артилле-ристеринин амы салгалын хүн-дүккө, күчтүгү ракетка бол-гаш артиллерия чепсезин тур-гузуктарыңа — кайгычарк талааным эртемденерге болгаш конструкторларга, ин-женерлерге болгаш техниктер-ге, камгалла үлетпүрүнүн ажи-чыннарына өнүгүп чет-тиргени илеретип турар.

1944 чылда доктадып тур-гускан Артиллерия хүнүн 1964 чылда эгелен Ракета шериг-нин болгаш Артиллерия хүнү кылдыр демделген турар апар-ган. Бо чилин ук байралды бистин ажилдеин кайгыла-анна эгелээ чыгарыштар болуп турар. СЭКП-нин XXVII съездинин шийтпир-лери амыдыралга боттады-лар дээш бүгү улустун де-миселенин, чурттуң социал-экономикти көгүздөдүз дү-гелээр дээш совет кижилер партияның стратегия ула-нышкыларын чыгыс эр-те-дегелде турар-дыр бис.

Совет артиллериянын дай-нынчы оруу 1917 чылдың ок-тябрь хүнеринде эгелээ. Петроград болгаш Царицын чоогунга, Катоканы болгаш Перекоту чаа таарыл тур-ла, черге мичаа хамзаа да-йынчыны бүгү фронтчуларга артиллеристер Советтерин эр-ге-чыгарыш дээш демиселге

эрес-маадырлыг, быжыг ту-руштук чоруктуң үзгөр-чи-жээн көрсүскенер. 18 артил-лерий кезектер хүндүлелдин революсчу Кызыл Туур-би-ле шаңнаткан.

Баштайгы беш чылдарын үнелдеи Кызыл Армияны сай-зыраңгайдылар, ону амыг үе-нин техниканы болгаш боо-чепсез-биле, оң иштинде ар-тиллерия-биле чепсезээр та-зыла-биле улуг ажи-чын тур-гунга, Бодуун дайынчы шына-рын талзы-биле даштык армияларынның шылгыс систе-маларын оранчок ажи-чын тур-гунга-буру калыбрың 25 чаа артиллерий системалар ажи-чын кылдыңа. 1941 чылдың июнь 22-де Совет Армияны чепсезин бүгү хевирин 67335 чылап турган.

Ада-чурттуң Улуг дайын-ны Чоокчунуң Күштерге эи кадык-дошкун шыладала бол-гаш шылгыс чок чоруктуң бүгү талаан кылалды болган. Дайынчыны бирги хүнүнде эгелээ, оң эң сматту хүнү-ге чедир дайынчылар-артилле-ристер дидим тулчуң, фашизм-нин тилел алырныга төлөтпү-үлүг-хуузуң кириштирген. Оларын дайынчы шыладала-дан болгаш маадырлыг чоруун чааа билин-биле үнелээ.

1 миллион 600 муң артилле-ристер оранчок, мезгилээр-биле шаңнаткан. 1800 киж-и Совет Эвилелин Кызыл Ар-мия деп билик атты алган, 500 ажи-чын артиллерий кезектер болгаш каттыжышкынар гаардейи болган, 2100-ү ор-

Салчак Биченсевич Дондуп

Ол хевээр узамдыккан, бот кырааным бо. Кижин бүтүзү кайымын келгеш, төдөк чок боор ийик даа, амык кижинин шо-луук сепкил-дир ийин ала — деп, ол чуулаады.

С. Б. Дондуптун огу Кун-дусту турла ала-оранын, ажи-чынды, ажи-чынды, чурттал, адаы-биле элериң, бот-боттарыңа дузаалың чурттал чоруурлар.

Дайын шөлүңгө коргусч чок чоруу дээш «Эрес-дидим чорук дээш» база «Дайынчы шылталал дээш» деп медаль-дар-биле шаңнаткан. Тийлел-геиниң 40 чылдыга Ада-чурт дайынчы орденин I дегези-биле база шаңнаткан. Оң ку-рынга дайынчы болгаш күш-ажылчы хоочунуңуң хевир-де күш-ажылчы медальдар, хо-рек демектери база чылап чоруур.

М. СУНДУЯ.

ЧУРУКТА: эки турачы С. Б. Дондуп.

деннер-биле шаңнаткан, 1200-ү хүндүлүг аттар алган.

Фашизмдин болгаш милита-ризмдин согулук күжүн аш-кан төгүлүг тилелге деп-шлеленин реакцияны тилел-геиниң демдээ болган. Ол со-циалист тургузуунуң бузул-бас күчү-шылды, капитали-змдин мурунуга оң артык күштүүв көрсүскен.

АКШ-тын ядролук чепсезке-тир кааа монополизинга да-нып алгаш, империалист күрүштеринин агрессия боту-тери дайын тоңсегиниң соо-ларый, ССРЭ-ге, социализмдин оон-даа өскө чурттарыңа улур «соок дайын» дээр чуу-лун доразан-на калбарып, кор-гударынның политикамын ажи-чын билгелээ. Импери-ализм ракетка-ядролук дайынга материалды болгаш психоло-гик белектерге ам-даа чорууду турар.

Рейкыявике дээш дегиске-ге болуп эртен совет-америк ужуражыгынын түнелдидеи алгаш көргө, Вашингтонун администрациясы бодуун техниктиң арга-шынзанын мезгилээр алгаш, шериг кү-чүзүнүн талзы-биле ССРЭ-ни ажи-чын аар бис деп бузуреп турар. Бузулук милитаристи-характерли болгаш космока-согулук чепсези тургузары-нын кайды-ла-бир аргазын хайымган «стратегия камга-лаа кириштин» деп адаар эгелээшкенин улавышкын-ны-ла билгел.

Амыг үеде — ракетка шерия бодуун сайзыралында чаа, шынарлыг деңгелди чедип ал-ган, бистин Төрүн чуртту-гун болгаш социалист дин каттыштырганын чурт-тарынын илелел камгалачы-зы апарган. Олар амыг үе-нин эң сайзыраңгай ракетка комп-лекстерин-биле чепсезгенер. Оларын бүгү ажи-чын тур-гунга, дайынчы ажи-чын ав-томатизирган.

Ракеттеринин болгаш ар-тиллеристеринин амы салгалы Ада-чурттуң Улуг дайын-га тулчул чораван ада-өгбел-еринин дайынчы ажи-чынды дөзөп-салган, ону улам бай-лакшыдып турар. Хүнүн-не кезежис хыладала салбыр-ларын хуула составыне менге кири бижиткен маадыр-ларын аттары чагыламын турар. Ботун ракеттерин-биле чыгыс оодуруда Совет Эвиле-линин Маадырлары капитан-нар И. И. Новоженев, Б. Л. Хигрин, улуг лейтенант А. А. Космодемьянский, улуг сержант Н. В. Колесников болгаш оон-даа өскөк шериг алба-ны эртерибшкан.

Тайын хүнериле беш ра-кеттер эвээш эрес эрес-дидим чоруктары кылып турар. Адаа дайынчылар Д. Бу-шуев, В. Костенко, А. Хуса-нов, ефрейтор А. Кистанов, биче сержант В. Бабичев, лей-тенантлар В. Басов, И. Га-врилов, улуг лейтенант Ю. Ду-бровин, капитан Н. Кузнецов, майор Е. Гриване, полковник С. Горбачев болгаш оон-даа өскөклерин аттары бүгү

хуу составка билдирер. Ки-жилерин амы-тымын, дайын-чы техниканы камгалар дээш, агаар-бойдуңуң хай-талаан-дай, өрөдигеи-дайыңы ала-галар күтүсеп чораш олар боттарынын амы-тынын харам-намаанлар.

Оларын маадырлыг үзгөр-чижээш Афганистанга интер-националы хүдүлгезин хүт-сепип тура, дайынчылар-ар-тиллеристер база катталган. Дык хей офицерлар, солдат-тар болгаш сержанттар ор-деннер, медальдар-биле ша-ңнаткан. Оларын аразында А. Брандес, А. Назов, С. Зорин, М. Кулов болгаш оон-даа өскөк бар.

Боттарынын ажи-чын болган байырлыг ракеттер болгаш артиллеристер, Армияны болгаш Флоттун бүгү бот составы-биле бир дамай, дай-ынчы болгаш политикти белектерге чаа-чаа чедилки-нерлиг уткан. Өрөдигеи чы-лы чедилкиниң доозулган.

Стратегия ракеттер — эң дошкун чепсезиң чыгыр-чылары. Олар кезээде дайын-чы белең турушта.

В. ВИШЕНКОВ, Генерал-полковник, стратегия согуларын Ракета шериянын кол шавынын начальниги, Совет Эвилелин Маа-дыры.

Чаңгыс чер-чурттугларывыс РАКЕТЧИКТЕР

Тергини дайынчы биче сержант Иван Монгуш Кызыл-дың профессионал-техниктиң училищезин дооскан, «Тыва-суг тууду» треске монтажик, тен ажи-чылды тургаш, кижинин болгаш чер кырында бу-гү-ле амылгы бодуустуң хилин суг болгаш хөрүң-биле ту-дус чүвү-дир деп билген. Билдүк-тула мергелжил шил-ли алганын сепкилден өөрүп, шериге келдиргек «Ленин орук» совхозтук та-рылга шөлдерине сугарылга каналдары тууду, тургусчун ажи-чылды турган. Каян Ва-ня ракетка шерияның оду-рунуга чыскаалыкка турла, оң кылышкан көндөргө Котуунуң шил деп, ажи-чын ажи-чын билин эгелээ.

«Чоон трос-биле өртөй ба-лар каян ракетка, сугда билик деп, агаарга аяар саллап чо-раван. Бажын кызыл билим ковайтышкан, ажи-чын, бичи хүнге чыныаа ол сү-лүгү кескини көргө билин коргучу. Биче сержант Мон-гуш, чыгааным дээш, со-дугай холу-биле ону бичи-гил тууду чораван. Деминин соогуң салаалар даштык билгел, эң-кеж соолуш кы-нып каап чораван, хол ала-ла, каш-ла санимтер черде көзүлбөс эригериниң оттуг шуурган чыштын чылдар деп чүвөн сактал көргө, кижин ала чыгаар кирген бээр.

Демиле, Монгуш, бу-гү-ле чүвө аяаа болур—деп, Ва-ня болуу оожуктурган. Иван аяаа дайынчы Отар Сонодзеге көргүсөн. Биче сержант хүдүмүзүң дээр, Сонодзеге бажын чылап каан.

Болуктун командир улуг лейтенант Черев-ле тоор чү-вө чок чоруп оран. Улуг лейтенантын ийи холуун айтты салаалар, антеина деп апарган он, со-дугай талаарже айтты каап чораван. Сайрам хөрүңге демир дугуйлар элээн кылы-ран соонда, чаагыл орукче түнүп келгенер.

Ракетаны салып үндүрер турунуга экилгеш бичи-лалканда, Иванның сепки-лине тайылбырлатышмас өөрүшү кылтыга берген. Оң солдат хүдүлгезинин болгаш амыдыралын ужу-утка-зы бо улуг кемчээлдиг окта-уагынын машинада—болбас ийиле. Ону кылып бүдүр-гине кылды угаан-болалар, дилеп тынышкынар үнмээ дээр, кезе холдар ажи-чыл-ваан дээр!

Мурундаа чүтле номнар-дан, кинолардан, телевизор-дан, парадтардан көрүп тур-ганы күчүлү дайынчы бо чепсезин чыныга баштай-ла кылашпап кээп, ону салып үндүрер установканы кайы-нычче кире бергеш, кы-түк чок оожуктурганын, кы-нычкыларын, херекселерин ол кайгып, магадан көргөн. Мындай күчтүн-техникага ажи-чылдар, ракетка шерия болгашына калчак өөрүвезил, чоргарынамы?

Ракета шериянын албан-хүдүлгезин нарын. Билгилеи ракетка салып үндүрүп тура, кылгыс-ла чыгып кылыр бол-гаш, дээрлелерге согулаң-даа чүдүрүшкө, кады тур-ганын эш-өөр байтайыл, ол чоок-кавалда долганыр тур-ган деңсээриниң-даа хүд-

ыйба болдурганчы ол. Теоретиктиң кичээлдер түн-дүн хыладала кичээл түнелде Иван чаңгыс-ла чүвөгө ча-зыпкан, канчар даржыла-жык. Казармага, Ленин өрөдиге, ол хамаанчок столовага бичи-гү-ле чү-вө: стол, сандык, тазактар, омааштар, харын-даа кески-ди хлевин селден атырып, сенээ чыгынын, сени кайгып турганым бооп туржук.

Миге эгинеринден ба-жын чүгө кууду халаа берди, Монгуш? Билдүк хөөн-биле балыктал-даа чоруп шыда-вас сен.

Улуг лейтенант Черев ба-тарелда партия организаци-нын, а Монгуш—комсомол организацинын секре-тарлары. Олар нинти дилди тып, Иванның чыштырын-даа кады сайгарып, шаг бол-ганилар. Иванның орус дил-ды тулап эки билери — кымын-биле-даа чүгүлгези-жырын дүзүтүрү бооп, эш-өөрүнүң хүндүлгезин ол чоору чаалап алган.

Ракеттер боттарынын байырлыгын бүдүзүлгө база бир ракетаны «үдүн-нер». Ракета салып үндүрер установканы шыа ала бээр салы-кымыл өнүгү чалбы-рааш дүргелээ-даа, чер-дээр-ни сирилеи бээр даш-дичи-лит-даа, агаарга астына бер-генгиз бооп чоруй, ак ула-зын шөлүңкө деп, оок оруу-даа ам оларга чыды апар-ган. Иччала-даа соолугу онзагай болган. Иваннын са-гымын чүгө азынын эр-гим олар-хевир чурттуң-гаш барган.

Ю. САВОСТИН.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУН ИДЕГЕЛДИГ КАМГАЛАЛЫ

Прикарпатский Кызыл Тукут шериг округуң ракеттерин-дайынчылар бот-тарын байырлыг дайынчы болгаш политикти белектерге тергин чедил-кинер-биле уткуп турар. Боттарынын ала-ларын болгаш кырган адааларын— фронтчуларын дайынчы чагыламын уламчылашкан, практикни кичээлдерге, класстарга болгаш тренажерларга, оттуг туруштарга болгаш боодалга кылыр чер-лерге олар мергелжин бедилеп апар турар.

СЭКП-нин XXVII съездинин шийтпир-лери амыдыралга төлөтпү боттадыр-лар чыгыс ала хайымшыкын чүтү-лүг хей-аут кирген ракеттерин дайын-чы болгаш политикти белектерге бедик кө-рүзүлгелерин чедип аар дээш каагарган со-циалист чарышта бүтүн хаара туттун-ган.

ЧУРУКТА: шефчери чедип келген, В. ПЕСЛЯКТИН фотоу, СЭТА-ның фотохрониказы.

СОНУРГАЛ КЛУВУ

Бистин районун Пионер-лер бажында чыл эгезин-де тура сонургалат клубу-нуң тургустунган школа-нын хей-ини амыдыралы-да чаа ажи-чын эжел, өрө-дигелерин сонургалып хайыктырган. Мен өскө эш-терин-биле кады «Чаштанчы клубта кирип аламын. Бо клубтун ажи-чын кончук со-лун. Бистер, клубтун кижиги-нери, Ада-чурттуң Улуг дайынчыны берге чыларын-да мичаа-фашистеи эжелки-лерин ССРЭ-деи үндүр ойла-дырны эки тура-биле ки-ришкен чыгыс чер-чуртту-ларынның маадырлыг те-ректерин өрөдип, оларын дугайында сактышкынын-ны бижип, допчу намдарла-рын катат тургузуп тура-вис.

Тыва эки турачылар бис-тин чыгыс чер-чурттуглары-ныс Чылап Монгуш, Бойду Сарыгал, Кыстаа Олар, Самбуу Олар оларын ду-гайында солун фактыларын чымы, оларын биске болгаш өскө-даа кижилерге үлгелер амыдыралын катат тургу-зары, дайынчы намдарын өө-рүп биске бузул ажи-чынны болуп турар. Моңи мурунда ол эрес-маадыр-шын, ак сепкилди кижилерин дугайында дыкка эвээштин билер турган-дыр бис.

1987 чылдың февраль 23-те Ада-чурттуң Улуг дайын-чы кирижикчи, бистин чаң-гыс чер-чурттугус Доржу Кежесегович Монгуштуң төрүттүнгенден бээр 70 чы-лы болур. Ам ол солун ки-жинин дугайында материал-

ЭРТКЕН ДАЙЫННЫ ЧАҢГЫЗЫ

Борисов. Беларусь ССР. Хоорайнын бир чаа худумчу-зун Совет Эвилелин Маа-дырны генерал-майор П. Тол-стикотун ады-биле адаан.

Павел Борисович хоорайга бо-ла чедип кээп, аныктар мурунуга чүвө чуулаан тур-гулар. Хоорайнын төгү-чүрт-шылдыла мезгилеи беле-дек кылдыр бодуңуң хуула шериг эт-сезин, шаңналарын берген.

Чаңгыс чер-чурттуг маа-дырларын — Беланин, Каминский, Лопатин, Морозовтун ады элээш ку-думчулар, проспектер хоорайда база бар.

П. БОРОДКО.

ИЕНИН САГЫШ ЧОВААШКЫНЫ

Мейке дуулаштыр олуутарга хар чегезин огуун туткан ис болгаш бир-ле тускай өөрмөдөк чегини сүргүлү хире анык оол олурупканар. Чолаачи автобузун өрүк ара суурларын автобус доктаар чегеринге доктаапп каап, чегер чегеринге чегин келгенерин дүжүргөш, хос олуутарга таскаржыр олуутуп ап, хаалам олуур.

Бир-ле чегре доктаатпаса, артымыста олуутарын бирээ хостап берия. Не чамыда кижини оле олууп алырын даязаш, огуун чатынга чыгыргаш, боу шылаан толдарын дымдарып олуур. Боштай көктө, миза оозгай чүт-дөк чыккан. Мичалда-лаа анык иенин чаш толуге эргим хайралыг миза миза кичигебикми хаара тудуп, харын-даа бижирин албадыккан бо.

Иени көрүмгө, шылап-ла, туруп шылаан аажок. Ам-на бичи дымтапп алырын болаан боор, тамчыгы удуп чыккан огуунга дегбес дээш, олуут кымында бичи чегре олууп аалды. Ыччалда-лаа оо хенин-лаа каа амыр-шөлөн болбады. Бичи болгаш-ла удуп чыккан огуун хайраган көртүп, эле, элестир чыгырып, тонуну, бөргүтүп өөктөрүн сепкилдерин чыгып, анык-хенин эле салып каап, ажаанырап олуур. Ыччалда-лаа оол элесте, чыккан хозарын, шим-чаккылар удуп чыккан чыгыш бичи-лаа халастаппа. Бичи кижиз азынмын оо хире сагыш човаашкынына ойлөс-дөп, шөлөн, ийи холун каа салып алган, чырк-чагай дү-жүн шылап хулууртуп каап, удуп чымыр. Ала база амыр-шөлөн дымтапп чыгар чыгыш чаш толуге көртүп аалган, сепкил өөрүп, арын-шыйрагында аас-хеккил долгап, долгап бөтү чүвени, боудун могоп-шылаанын бечин уттугаша дег кичигебик чүтө огуулма сийкилге олуур.

Ол бүгүн көртүп чыгып, амыралы иенин кымыгаар чок шыкындыга, сагыш човаашкынына бүртөккө чаш өлүп келеш, хайралыг азынмын тол дээш, оо элесте амыр-шөлөн чок сепкилге кайна-лаа уттайн, ханымы-биле билип, арыт-чагай сепкилдиг болуп, амыр-дажым болар-лаа боор деп күтөп болап чоруду.

Л. САТ.

Косметологтун сүмези

КЫЖЫН КЕШТИ АЖААРЫ

Кыжын үдө косметика амырларын хорувай турар. Чүтө харын соокче үдөдө арын шыгылар кремни чаап болбас. Дызыгыт сооктар үдөдө арынны үстүт крем-биле чугаладыр чаап алыр арын кижин сооктап камга-лаар, а эринерге помаданы азы азынмын чаар. Пудра-ны чугаладыр чаап алыр бечин арынны камгалаар. Кургаг кештиг арынга «Вос-торг», «Люкс», «Амниш», а үстүт арыннарга «Идеал».

Л. КОСТЕНКО.

Кызыла «Косметика сало-нуун» косметологу.

БИЛИР СИЛЕР БЕ, БИР ЭВЕС...

- Наматыр спирттеге шыгымын каап дүктүрүп бес-биле дүрбөт каапарга, мичигебик шылаан болгаш хайраалап халастаппа, хайраалап кымыр кестүр.
- Хирелен берген юктууну сүт-биле наматыр холукса-ны-биле аптаа дээр (адыр сүтте чартык стахан наматыр спиртте хирек).
- Наматыр спиртте-биле вод төгүлген чегин аптаага арымчал.
- Хуун ишти сүтте бир топулак наматыр спиртин хо-лааш хеп чугура, ая хеп улам агарар.

ЭМЧИНИН СҮМЕЗИ

Бичинилерни маңнаарына өөредир

4-5 харлык бичкилер-биле селгүтөп чораз, 100 метр-

ге маңнаарыны бичкилер. Ол хире хемчээди оларын маңнаа эртеринде дүргөт 1 минута 40 секундта хой эвес болуп ужурул. Ол хемчээди чыл дүргүзүл чортуу 200 метр чедир узадыр болгаш дүргөтүн 2 минута 20 секундта чедир. Школа кызын чегинилерни маңнаарыны хемчээли болгаш үеи мичиги: 5-6 харлыглар — 180 метр; 2

минута 20 секундта, 300 метр 3 минута 20 секундта болгаш 100 метр 1 минута 20 секундта; а 6-7 харлыглар — 300 метр 3 минута 20 секундта, 250 метр 1 минута 20 секундта дүргүзүл эртер. Маңнаарына өөредирни чы-зын чыгып дүргөт хире, эмирлер-биле сүмөс-биле тур-гаш элестер. Маңнап турар

уруларын ийити байдалы доктаамал хайраалаары чүт-дө, мичигебик оруктуу хемчээ-лин улгартырып тургаш. Агаар-бойдуш болгаш кадыкшыл «Багай агаар-бойдустан» камгалаар тускай ара чок болбайн ала. Агаар башыш-кымын, агаар температура-зын, ол-шыгын эскер-

лишкениер боттарын азыр-ларын тымалдыр. Олар кижилерин хоочураан азыр-ларын чүтө бергелер, на-рычалары. Ыччанга агаар-бойдустан хире болган эскерилешкениерини үеинде эмнелер турар эмирлеринге доктаап бичи бичилер чү-гула. Эми азыр кижини азырларын өскүтөс эмирин ижерин айттыр бээр.

Узуп назылыгларын чем рационунга

Хар-назым дээрге хар-назым-назым. Назымы улгудып кыраан кижилерини органи-змине калып солгунууноу бо-ла шын эвес болуп, соо-тория сыйымчал, терс-биле болдулар. Чижээлээр, кы-жин тайгыра бичи-ле бары

ужарга, сыйлы берген боор таарылгаар бар болгай. Ыч-чанга калыпалдыг дустарыг кемерини кымылар амырла-ры чугула. Олар сүттен кыл-гал кемерде, мичигебик кал-пын бичилерини ишеп тур-ган кылган тюрөгтө хой. Ыччанга узуп назылыглар боттарын бир дүт-дүдө чыгар чегини рационунга 100 грамм тюрөгтө немээр.

Москвадан 20.00 — «Тамчыгыт удулар, чаштар». «Харам Куза», Мультифильм. 20.20 — «Дайын аалар». Чита, Бурят, Иркутск, Кызыл төлөсөдө студияларын регионалдык программасы. 21.00 — «Уе». 21.20 — «Лобок». Улан-хотен те-десилер. 22.40 — 23.20 — «Кыска үе, доктаап хире».

Редактор В. С. ШАРОВИ.

ГРИПП

Өпөгө, чүрөк-дамдыга дег-диржикини үргүтүп болду-лар. Сиди, шылаалар ор-ганизмине дегдиржикини тымалдыр. Гриппте араар урулар кулаанын ор-галы кезинде дегдиржи бол-гаш кижини-шыйдуу-дуну ажил-чорудулазны баксы-раар. Дегдиржикини грипптин араар хевиринде тымалдыр аныкта, чамдык уаус азыр-ны бут кырыга эрттиргенин-ден баа тымал. Грипп-биле демисалдыг чу-гула аргам — организмди дымдарып, оуу чорудура доктаамал, тогуру үеинде кымыр. Дымдар кай-кадык кижилер хааа гриппте

агаарга хойу-биле та-раар. Ыччанга чугуанын элестерини кымыл, аасты болгаш дымчуту аржыл-кы-биле дуглап алыр. Гриппте бергенде, аргалыг болза эми-нин бажыче чалаары чугу-ла, поликленикже болу бар-база кий.

Аары кижини аяк-сава-ны, орун-дөжөн, чотунар ар-жылкы аныг тургузар. Ак-сава, ак-чоорган дээш өс-ке-даа иштиги хепти сугта хаймыдыр чугу. Аарыг кижини өрөзүн агаарлардыр. Ажы-чеге холун эрттир амыр чегин, холукса-ны ажиллаваза чогуру. Кат-ныс аймак, ак үе, чир мор-ков, сокот, мичигебик хойн кинери дузалыг. Грпптин хан башышкыны на-зымдар, оуу өт-тап болду-рыны, хой суук чүтүлөр — суксунар, компоттар, кофе

ажерге дузалар. Эвиртир суксунар азырты улам келе-редир. Бажыга эмирини сүмези-биле эмнелер болур. Мичигебик шай эът изини чымылар, боосту азырты намылар, ромашка, шадфел халдым-кы-биле чымыл тогтор, кургаг чо-дуге солалыг изит сүт ду-залар, херекке горчичка азы банка салып болур. Гор-чичкалыг сугтуу ааннага ки-рерин сүмелест турар. Гриппи элестерини үе-инде ченек болгаш согуна-ны хойу ажиллаваза чам-дык улус ажилгыт деп саап турар, ол шын бе?

Шылап-ла, согуна биле те-снокта фитонидер хой ту-руп турар, олар микроорга-низмдерин өлүрүп шийелдиг. Ол ажилгыт бооп болур-ла. Мичалажок, оларныг чегини агаарга бусталы бээр

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАП ТУР

Красноярский политехнический институтун Кызылда филиалы 1966-67 өөредилге чымында белеткел салбырны дымдарып алыр чарал тур.

Белеткел салбырны ажил-чыннары болгон СССР-ин Ческестин Күштеринде кал-лашкылардан ортук эртем-ниг дымдарып алыр хулу алыр.

Ажычыннардан кирерин кү-зөдөр сөлүтү ажиллап тур-ган чегинде декабрь 1-ге чедир

Белеткел салбырныг дым-дарыгына аял 40 рубль стипендия төлөр. Хергелз кижилерге обшестити бээр.

Редакциянын однези:

667000, Кызыл, Шетиники болгаш Крайченко кудумчуу, бажын №3, Телефоннары: редакторун 2-24-63, редакторун ораакчыларын 2-35-24, 2-23-54, тарымсалгалыг секретарын 2-23-35, секретарынын 2-23-35, партияны амырлар болгаш улустур килдистерин 2-31-75, пропаганда болгаш совет гургууу килдистерин 2-37-13, чагаа килдистерин 2-41-27, информация килдистерин 2-23-54; көзө ажил-агы килдистерин 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45 солун калбай 6-газала 2-32-75 телефоне долгаар.

Солун неделяда 6 катан үнер.

Чыгыш №3401.

ТС-00264

Тыва АССР-инд Ном үндүр чегр, полиграфия болгаш ном саздымдыг херектеринг талазы-биле күрүн комитетиниг типографиязы, Кызыл, Шетиники болгаш Крайченко кудумчуу, бажын №1,

ӨСКҮСТЕРГЕ АВА БОЛГАН

«Кызыл-дустан». Баштай өг-диржи улут алымы, талазын Илалын өөнтү херзженин анык чалаасын Селикча. Ус-лузона бүдү өскүс артык бистерин өскүстөр азыраар чегре-лаа барырбайн, хо-лууга алган. Шунту оо бир урут чыгыс бажыга сым-карлажым олууп келди. Бистерин өскүстүп, кижизин амыр дээш чалаасын чүтү шылап чорду дээр. Ычча кижини аяк-хенин, ишти-адырмын берге-ле болгай. Чала-аасы — Эулу-лаа эрг бээр-дыг, калган невис солаан, чүдө-лаа бисти өскүсраттай өскүстүп каан эргелер невис. Ыччанга чалаасын аргам-лаа болза эки мөзүвүс көрүдүп, ооп сепкилге өрт-түп, аяаа чүтө эки чүвени кымыксаар бис. Солунте ча-гаа-лаа бижий беренин ужу-

ру ол түсө. Чалаасын бистерин дээш үндүрөн кү-жү, токкен дегр калас бар-база. Мен Кызылдың по-литтехникун дооскам, азын түр үеде тузуга мастер бооп ажиллап келдим. Ам Бай-Тайга районун тузуг-септе-ге унастогула ажиллап тур-им. Улут угабасы Алаа, дү-маларымыс, Виктор, Алеши-на, Маа олар Кызылдың пе-дагогика институтун доос-кам, дээш эртемниг башка-лар бооп, чоңуң ажи-түлүн эртем-бикитге өөредип ажил-лап чорлар. Оларын ишти-ден Виктор ВЛКСМ Току районунуң бижир секретар-аа ажиллап тургаш, ам партияныг Новосибирске дээш педологизм өөренни турар. Эң хеймерис Хей-мер-оол Кызылдың уран чүтү үнлешенин дооскам. Ол ам

Ленинградта уран чүтүлүп Мухин атты дээш үнлеш-енин ушу курсука өөрен-нип турар. Уш кыл болган оо дээш эртемниг скулатор аны архитектор бооп, улу-д, деген Совет Эмелеленин кайы-бир булуңунга ажил-дай бээр.

Калкыг конут мактанар кижя боор деп болай бер-бөр, чүвенин шыны чуга-лап тур мен. Чалаасын бисти күш-ажыла мича кыл-дыр кижизип кааным тууш ол-дуур.

Чалаасын, улазынга орам-лас деп боор, шевек кижя. Ол чүтө ичмелге ажи-түлү, бистерин ойка-дымдыны алыр, дээрар эвес, чон, эи-өөрүтүп айбыннга чегре улузынмыс чорду. Селикча Усунуона чүтө боудун хула амыралы-биле, хой

Василий ДОНГАК. Бай-Тайга район.

МАЛЧЫНЫН ХОСТУГ ҮЕЗИ

жиче чалады. Амыр-менди солгуп, тамчып алдымыс. Каларчкымыс Татьяна Иргитовна боду болду. Кодакка дөрт түс ажи-баш төрүр лой бар. Мал-чынын бо чымын төртүр түс баш холбан түс ийи зу-рагалы ап, камгалаа, дору-турун өскүстүп. Чайын хойну Кызыл чогунаа өлтүтү, сүт-дөк чөгөй чаладыр.

Бажын иштиги шыла аажок. Аар өрткөт элестер-сэ долу. Ыччанга ол ийи оран-савазы малчынар дег-ге ажиллап турар. — Чайын хойну чайла-ла-дып чоруй барган үеде би-чин чайланы бергеш, даштын өңүтү иштиг, даштын сеп-те-селин ап турарымыс бо — дээш, Т. И. Баавыл бисти минар чалады. Өг иштиги чаражы музейде дегдир чү-

Фоторепортаж

турар кештиг мойнуу суйбап турду. Ала-иенин эки мөзүтү ажи-түдү баа салгаар. Уру-лар ажи-чеге белеткел каап, азынмын ол-бо айбыннга мича кыл турла сагыш-ла.

Татьяна Иргитовна Баавыл хой-ишти ажилып берги чегини айтырын кылдыр көрүп, улус депутаттарын район Советиниң депутаты дүзүлгөзиге ак сепкилдиг күтүселип турар. Иштини калын ажаар-тежээр, каа-

рар ажиллап аңгыла өг-бү-лөни херзжени ээзиниң бал-дыр сикпас, олуут орбас чы-мыштыг ийи фоторепортаж-ка «Малчынын хостуг үе-зи» деп алап, каш сөс-биле кыксы чугалаккан бис.

В. САТ.

ЧУРУКТАРДА: кулуунтү бе ээзи-биле: малчы Т. Баавыл уруу Белек-кыс-биле кады ог иштинде.

О. ОХЕМЧИКТИН фотола-ры.

ИШТИН ПРОГРАММА МОСКВАДАН 8.00 — «Эртенги гимнасти-ка». 8.15 — «Трансплант». Док. фильм. 8.35: 9.35 — География. 7 класс. СССР-ини суг курла-мырлары. 9.05: 14.00 — Немец дым. Өөредилгенин бярта чы-ды. 10.05 — КИПУ сугула-дарыны. Астрономия. Хүн. 10.35: 11.40 — Нити биоло-гия. 9 класс. Ч. Дарвин. Хей-мер. 11.10 — Док. фильм. 11.05 — С. Есенинниг алымы. 12.10 — Бойдуз эртем. 3 класс. Бойдуз сугуң аргы-дэи. 12.30 — Обществөдө-ни. 10 класс. Имперализм болган оон амы үеде онзагай талаалар. 13.00 — И. А. Бу-нин. Амидарыны болгаш чогаалдык ажилын ары-нары. 14.30 — Өөренкичтерге — физиология болган гиги-ена дуйында. Ала-хотер бол-гаш урулар. (Кижини сал-галарында алыг-оолдун сая-дарыны дугайында). 15.00 — 15.05 — Мелзээр. 18.00 — Мелзээр.

КЫЗЫЛДАН 18.20 — «Орус дымды өө-рени тур бис». Национал шко-ланың белеткел класкыны өөренкичтеринге телешкола. 8-кы ажил. 18.35 — Уруларга фильм. 18.50 — Делетей бай-далын дугайында бесте. 19.00 — Док. фильм. 19.20 — Телеселзээр. 19.30 — «Азия төв». Программала: Мелзээр, «Тына: ажи-түдөниг келер үе».

МОСКВАДАН 20.00 — «Тамчыгыт удулар, чаштар». «Харам Куза», Мультифильм. 20.20 — «Дайын аалар». Чита, Бурят, Иркутск, Кызыл төлөсөдө студияларын регионалдык программасы. 21.00 — «Уе». 21.20 — «Лобок». Улан-хотен те-десилер. 22.40 — 23.20 — «Кыска үе, доктаап хире».

Редактор В. С. ШАРОВИ.

агаар

Республикага дүне биче булулттар. Чабас, Хүндүс бүргөт. Биче хар каар. Дүне агаарын температурасы 26 — 31 градус, чамдык чегрелге 18-23 градус соор. Хүндүс 14-19 градус, чамдык чегрелге 7-12 градус соок болур.

Кино

НОВЕБЕРЬ 19-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Соучастие в убийстве» 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 ша-тарда.

«ПИОНЕР»: «Приключения голубого рыцаря» 9.30, «Верная рука — друг иудей» 11.10, 13.00, «Говори 01» 15.00, «Это было в Париже» (1, 2 серия) 17.10, 19.50 ша-тарда.

«КАА-ХЕМ»: «Арма три-согузи снова в бою» 14.20, «Храни меня, мой талисман» 15.50, 17.40, «В страшной гуще» 19.30 ша-тарда.

теринде халашкылар доку-менталерин январь 15-ке чедир дуглап болур.

Директор бичилерини-ге даразында документалер-ни кожар ортук эртемниг дугайында документ (боду-биле), өөредилге-биле чоруткан бичик, характернык, 3х4 см хемчээлдиг сес фото-турук, № 286 майкы булгар эми-шындыгы, күш-ажыла деп-терини доолазды.